

M. Saim UYSAL

Tüketici güveni neden kayboluyor?

2.12.2016

Bilindiği üzere Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca aylık "Beklenti Anketleri" yayınlanmaktadır. Bu anket, karar alıcıların makro ekonomik göstergelere ilişkin beklentilerini gösterir. Diğer yandan Türkiye İstatistik Kurumu da aylık "Ekonomik Güven Endeksleri" ile de üretici ve tüketicilerin ekonomik duruma ilişkin değerlendirme, beklenti ve eğilimlerini ortaya koyar.

Her iki kurumun yayınladığı bu anketlerden TCMB'nin Kasım ayına ilişkin yayınladığı anketle Tüketici Güven Endeksi, Hanenin maddi durum beklentisi ve genel ekonomik durum beklentisi ile işsiz sayısı ve tasarruf etme ihtimali endekslerinin tümünde negatif gelişmeler (- % 5,4 ila - % 12,7 arasında çeşitli oranlarda) kaydedilmiştir.

TÜİK'te yayınlanan Kasım 2016 ayına ait ekonomik güven endeksine göre ekonomiye güven 80,56'dan 86,55 değerine yükselmiştir. Yine aynı endekste perakende ticaret güven endeksi 96,03 değerine tüketici güven endeksi de 68,93 değerine gerilemiştir.

Her iki anketin farklı sonuçlarını (örnekleme yöntemleri ve denek sayılarının farklı olması gibi nedenlerle) bir tarafa bırakırsak tüketici güven endekslerinde ortak bir nokta olarak gerilemenin mevcut olduğunu görmekteyiz.

Hükümet bir süre önce kısa, orta ve uzun vadeli bir program çerçevesinde yapısal birtakım düzenlemeler de dahil olmak üzere, yeni teşvik programlarını gündemine aldı. Kredi faizlerinde düşüş, kamu bankalarını daha çok konut kredisine yöneltme gibi tüketimi arttırıcı (konut ve otomotiv de) önlemler almaya çalıştı. Nedeni, iç ve dış talepte ki daralma, ihracatın yavaşlaması ve turizm gelirlerinin ciddi oranda düşmesi ve büyümenin azalması. Bunun nedeni yaşadığımız iç ve dış politika alanındaki gerginlikler. Güneydoğu terör olayları, taraf olduğumuz Suriye savaşındaki belirsizlikler, Avrupa Birliği ile gerilimli ilişkiler, Avrupa Konseyinin müzakereleri dondurması Kürt politikasındaki belirsizlik ve başkanlık, referandum ve OHAL uygulamalarının uzaması gibi konular.

Yabancı sermayenin girişi bir yana mevcudun çıkıyor oluşu, Amerika'daki yeni Trumpfasyon dönemi, FED faiz arttırım eklentisi ve petrol fiyatlarının tekrar yükselişe geçmesi gibi dış faktörler de eklenince Amerikan Doları ülkemizde bizim skaladaki diğer ülkelere nazaran daha fazla değerlendirilerek Türk Lirası sadece son iki ayda %18 civarındaki değer kaybetti.

Bütün bu olumsuz nedenler aynı anda bir araya gelince üretim yavaşladı, ihracat azaldı ve halk tüketimini kısıtı. Parası olanın gelecek beklentisindeki kaygıları nedeniyle tüketim talebi ertelendi. İşte bu gelişmelerle tüketici güven endeksleri de negatif gelişme gösterdi.

Dolar fiyatının bu kısa dönemde değer kaybetmesi ve fiyatının istikrarlı bir düzeyde seyretmemesi ekonomi paydaşlarına büyük ölçüde döviz borçlusu reel sektöre, tüm borçlulara yük getirerek gelir dağılımını bozdu. Nitekim İsviçre finansman şirketinin (Credit Swiss) yayınlanan son "Küresel Servet Raporu"na göre 2012 yılında 1 Trilyon 455 Milyon Amerikan Doları olan toplam ülke servetimiz 2016 yılında 1 Trilyon 063 milyar dolara, kişisel servetimiz ise 28.661 dolardan 19.685 dolara geriledi. Bu gerileme rakamlarına karşın dolar cinsinden kişisel borcunuz da 6.048 dolardan 6089 dolara inerek gibi yaklaşık sabit kaldı.

Bu dönemdeki belirsizlikler sonucunda yeni yatırım yapılmaması ile işsizlik oranı son ayların en yükseği olan % 11,3 oranına ulaştı. Otomotiv sektörüne gelen yeni ÖTV zamları nedeniyle oto satışları olumsuz etkilendi.

Dış talebin artırılması için Avrupa Birliği ve batı ile ilişkilerin yumuşaması ve jeopolitik gerilimin azaltılması, iç talebin artırılması için de iç politikadaki gerginliklerin düşürülmesi ve kullanılmayan kapasitelerin kullanılmaya yönlendirilmesi ile üretim istihdam ve milli gelirin artırılarak işsizliğin azaltılması gerekir.

Bunları realize etmek ve kredi arzını arttırmak için sadece teşvik ve faiz düşüşü yeterli değildir. Mevduat faizlerinin enflasyonun altında bırakılması bankaların bu kanaldan kaynak bulmasını zorlaştırıyor. Dış borçla kaynak yaratılmak istense %140 kredi/mevduat oranı bu kaynağın da daha fazla zorlanamayacağını gösteriyor. Zaten dış piyasalarda likidite de hızla azalıyor. Faizler yükseliyor. Kredi talebinin yaratılması mevcut iç ve dış politik gerginlikleri azaltarak 300'lere gelen Türkiye risk primini (CDS) düşürerek, mevduat faizlerini arttırmak, munzam karşılıkları daha da düşürmek, finans maliyetlerini en aza indirmek ve enflasyonu azaltıcı maliye ve para politikaları uygulayarak gerçekleşir. Bunun yolu da faiz arttırımından geçiyor. Ancak siyasi irade bu konuya sıcak bakmıyor. Özetle tüketici güven endekslerinin kötüleşmesinin gösterdiği eğilimler azaltılmazsa ülkede üretim düşer (4.çeyrekle ilgili bu tür ciddi olumsuz veriler geliyor) işsizlik artar ve dolar fiyatının dalgalanma süreci daha da uzarsa bu gelişmeden tüm piyasa paydaşları (Hane Halkı, reel sektör) ve hatta vergi azalması nedeniyle kamu sektörü bu olumsuzluktan paylarını alırlar. Bu durumda sermaye yeterlilik oranının %16'larda seyretmesi nedeniyle güçlü bir yapıda olan finans kesiminin de bundan etkilenmesi kaçınılmaz olur.